תלמוד בבלי · אחרונים · ראשון לציון · סדר מועד

ראשון לציון על תענית

רבי חיים בן עטר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ראשון לציון על תענית

רבי חיים בן עטר

מקור הטקסט: דיקטה · רישיון: CC BY-SA 4.0

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/ראשון-לציון-על-תענית/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611161422 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
דף ג ע"א 4
דף ג ע"ב 4
דף ו ע"א 4
דף ח ע"ב 8
דף י ע"א 8
דף י ע"ב 8
דף יא ע"ב 8
דף יב ע"א 11
דף יד ע"ב 11

פרק א

דף ג ע"א

גמ' ואילו טל לא קאמר ליה מ"ט משום דלא מיעצר. נראה דעצירה של לילה א' לא שמה עצירה ועיקרא דמלתא דעלה אתמר דלא מיעצר הוא כדי שלא יצטרך שאלה ורחמים כמ"ש הרמב"ם ז"ל בפ"י מה"ת וז"ל שאין טל נעצר וא"צ בקשה ע"כ. ובזמן מועט אין עצירתו מזקת ולהכי הואיל גדעון בנסיון אשר שאל למנוע טל מכל הארץ א"נ דלילה א' דגדעון נמי לא נפסק הטל מכל וכל אלא דעל כל הארץ הוה מועט עד שלא הוכר רשומו ועל הגיזה היה כ"כ בריבוי וזה הוא הנס והתו' ז"ל כתבו באופן אחר:

דף ג ע"ב

גמ' בימות הגשמים לא אמר מוריד הגשם וכו'. כתב הרמב"ם בפ"י מה"ת וז"ל מי שטעה בימות הגשמים ולא אמר מוריד הגשם כו' חוזר לראש כו' מי ששכח שאלה בברכת השנים אם נזכר קודם ש"ת שואל בש"ת כו' ממה שלא התנה באם לא אמר מוריד הגשם אם נזכר קודם ש"ת שואל בש"ת כמו שהתנה אם שכח שאלה מוכח דדעתו היא דאינו אומר בש"ת אלא שאלת הגשם אבל מוריד הגשם חוזר לראש. והגם דהתו' הוכיחו מהירושלמי דקאמר להדיא דה"ה אם שכח מוריד הגשם ונזכר קודם ש"ת מזכירו שם. לדברי הרמב"ם כיון דבבלי פליג אירושלמי בהא לא פסק כירושלמי מההיא דברכות פרק תפלת השחר מוכח להדיא כדעת הרמב"ם דגרסי' התם אמר ר' תנחום אמר רבי אסי טעה ולא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו שאלה בברכת השנים אין מחזירין אותו מפני שאומרה בש"ת ע"כ. הרי להדיא דגבורות גשמים אם טעה אינו אומרה בש"ת והם דברי הרמב"ם וכבר ידעת דפסק הלכתא כבבלי. וגם התוס' בפרק ת"ה דעתם נוטה לדעת הרמב"ם דבבלי פליג אירושל' וכך היא דעת הרי"ף:

דף ו ע"א

גמ' ר' יוסי אומר כו' בכ"ג בחשון וברי"ח כסליו כו' בשלמא רביעה א' לשאול וכו' אמר רבי זירא לנדרים כו' ר' זביד אמר לזתים כו' ר"ש אמר להלך בשבילי הרשות רנב"י אמר לבער פירות שביעית כו'. כתב הרמב"ם בפ"ח דפאה משנה א' וז"ל זמן רביעה שניה בארץ הצבי בשנה המעוברת הוא בי"ז בחשון ובשנה הבינונית בכ"ג בחשון ובשנה המאוחרת בר"ח כסליו ומה שירד מן הגשם קודם י"ז בחשון הוא ממטרות החורף לא מן הסתיו ע"כ. משמע דמפרש ראשונה ושניה ושלישית דקתני בברייתא היינו בכירה ובינונית ואפילה וכך הם דברי הברייתא דקתני הבכירה בג' במרחשון בינונית בז' בו

אפילה בי"ז בו כו' ר"י או' בי"ז וכ"ג ובר"ח ע"כ. ופי' בכירה קאי אשנה לא ארביעה ולפ"ז לא גרסי' בברייתא איזו היא רביעה א' אלא איזו רביעה וקאי ארביעה דמתנייא במתנייתא דפיאה ודנדרים ודשביעית ודקמא והיא רביעה שנייה ובנדרים מייתי לה אי מתני' כהאי לישנא איזו היא רביעה כו' ולא קתני ראשונה ומאי דקתני בברייתא דרשב"ג גשמים שירדו ז' ימים זה אחר זה כו' דברי רבי יוסי פי' הוא הכי אתה מונה בהן רביעה א' לשנה הבכירה שנייה לבינונית ג' לאפילה ששנה זו באו בה יחד הרביעיות של כל השנים ובסמוך אוסיף ידי לתת טעם עוד לדבריו ז"ל והרמב"ם כתב בפ"י דנדרים וז"ל האוסר עצמו בדבר עד הגשם ה"ז אסור עד זמן הגשמים שהוא בא"י ר"ח כסליו הגיע זמן הגשמים הרי זה מותר בין ירדו בין לא ירדו כו' ואם ירדו מי"ז במרחשון ה"ז מותר ואם אמר עד הגשמים אסור עד שירדו והוא שירדו מזמן רביעה שניה מכ"ג במרחשון ואילך כו' יע"ש והשיג עליו הראב"ד ז"ל וז"ל שהיה לו לומר עד הגשם י"ז בחשון כר"י בין ירדו בין לא ירדו ואם אמר עד הגשמים עד שירדו גשמים מזמן רביעה ב' שהיא בכ"ג במרחשון ע"כ. פי' דברי הרמב"ם כך הם האוסר עצמו בדבר עד הגשם פי' דבריו הם עד זמן הגשם וכדברי ת"ק וזמן הגשם הוי רביעה שנייה כדקתני בהך מתני' להדיא וכיון דזמן רביעה שניה משתנית בשנים יש לך שנה דהוי בי"ז ואיכא דבכ"ג ואיכא דר"ח כסליו לזה חזינן אי גשים בי"ז היינו זמן הגשם דשנה זו דנדר ואי לא גשים אמרי' לאו גשם זה דשנה זו וכן בכ"ג אבל בר"ח כסליו כבר כלו זמני הרביעה ואפילו לא ירדו מותר ומעתה אזדא לה השגת הראב"ד ומאי דכתב והוא שירדו מזמן רביעה שנייה מכ"ג במרחשון איכא למידק בהיכא דירדו גשמים בי"ז ואמאי לא והלא רביעה שנייה דשנה זו זהו זמנה ואמאי אינו מותר עד שירדו בכ"ג:

ונראה כי לפום מאי דכתב הרמב"ם ז"ל בפירוש המשנה דפאה שכתבנו למעלה דגשם הבא קודם י"ז בחשון אינו מן הסתיו לזה הוצרך לפרש לומר דבעינן זמן שני של רביעה שנייה כדדייק לשון הנודר עד הגשמים דמשמע תרי זמנים כמ"ש רש"י התם בפי' המשנה ולהכי בעי עד שירדו בכ"ג בחשון דבזה הוחל נדרו שאמר עד הגשמים פירוש עד שירדו הגשמים בגבול שני של רביעה שנייה. עוד מופת חותך לדברי הרמב"ם דהנודר עד הגשמים עד שירדו בכ"ג בחשון ממה דקאמר הש"ס הכא בסוגיין בשלמא א' וג' כו' אלא שניה למאי ומשני ר' זירא לנדרים כו' וקשה מאי קפריך תלמודא אלא שניה למאי וכי נעלמות הם ד' משניות א' דנדרים וא' דשביעית וא' דפיאה וא' דקמא דבכולהו קתני עד שתרד רביעה שנייה וא"כ אדרבה הא דרביעה שנייה איצטריך לאשמועינן זמנה טפי מרביעה א' ושנייה ותו קשה דהני אמוראי במאי פליגי דחד אמר לנדרים

כו' וכפי האמת למתרץ הא' קשה יותר אמאי לא אמר לכולהו מתנייתא לנדרים ולזתים וכו'. אלא ודאי דפירוש הסוגיא הכי הוא דמאי דקתני בדברי תנאי רביעה א' וב' וג' כולהו זמני רביעה שנייה נינהו כדברי הרמב"ם דבכירה ובינונית ואפילה קאמרי והשתא פריך שפיר שנייה למאי פי' זמן הבינונית דקתני למאי והגם דקתני בד' מתנייתא שנייה אפילו דפירושה הוי מזמן הבכירה דגם זו נקראת רביעה שנייה ומשם ואילך כבר חל זמן רביעה שנייה אם כן זמן הבינונית דקתני בברייתא לכולהו תנאי למאי ואתא ר' זירא ואמר לנדרים פירושה דהנודר עד הגשמים בעינן עד שיעבור זמן שני זמני רביעה שנייה א' בכירה וא' בינונית ולהכי קמ"ל זמן הבינונית ומייתי מתני' דקתני בנדרים הנודר עד הגשמים עד שתרד רביעה שנייה ומדקתני גשמים לשון רבים משמע וכמ"ש שם רש"י והרא"ש ז"ל דבעינן זמן שני של רביעה שנייה. ולהכי קמ"ל תנא זמן ב' של רביעה שנייה שהוא של שנה הבינונית לומר דזה הוא זמן רביעה שנייה דקתני במתני' דנדרים דהגם דירדו גשמים בזמן הבכירה אסור עד זמן הבינונית ולדעת ר' זירא רביעה שנייה דקתני בשביעית ובפיאה ובברייתא דעשרה תנאים רביעה שנייה דקתני במתני' הוא זמן הבכירה. ואתא רב זביד ואמר לזתים פירוש דלזתים אינו מותר בעה"ב בשל עניים עד שתרד רביעה שנייה בזמן הבינוני שהוא כ"ג בחשון דסובר דבזמן הזה הוא דמסחו דעתייהו עניים מיניה ואפשר דמודה רב זביד בדרבי זירא נמי אבל לשבילי הרבים ולשביעית רביעה שנייה דקתני במתני' הוא זמן הבכירה. ואתא ר"פ ואמר לשבילי הרשות פי' דאמר בדעתו דלא מזיק הילוך לשבילים אלא מזמן רביעה בינונית ואילך ולא מקמי הכי ואפשר דמודה בדר"ז וכדרב זביד אבל לא לענין שביעית ואתא ר"נ ואמר לשביעית דסובר דהחיה עודינה אוכלת עד זמן רביעה שנייה של הבינונית אפשר דיודה לקמאי ופסק רבינו כר' זירא בדין הנודר דבעי' שירדו הגשמים ברביעה הבינונית שהוא בכ"ג בחשון. ובדין שביעית ובדין שבילי הרשות כתב סתם עד שתרד רביעה שנייה וז"ל בפרק ז' מהל' שמיטה עד מתי יהיה אדם רשאי ללקט עשבים וכו' עד שתרד רביעה שנייה במוצאי שביעית עכ"ל. ובפ"ה מה' נזקי ממון כתב וז"ל שלמה תיקן שיהיו עוברי דרכים מותרים בימות החמה להלך בשבילין שבשדות כו' עד שתרד רביעה שנייה ע"כ. מדכתב סתם משמע דכל שירדו בזמן רביעה שנייה ואפי' בי"ז לחשון מותר דהא רביעה שנייה הוא זה ודלא כרב פפא ור"נ שאמרו דרביעה בינונית דקתני לשביעית ולשבילי הרשות ובדין שכחת זתים כתב בפ"א מהל' מ"ע וז"ל מאימתי מותרים כל אדם בשכחה של זתים בא"י אם שכח כו' מותר בעה"ב מר"ח כסליו שהוא זמן רביעה שנייה בשנה אפילה. וכתב מרן הכ"מ דטעם הרמב"ם ז"ל שכתב בההיא דשכחת זתים עד ר"ח

משום דאיכא ספיקא אזיל לחומרא בספק של עניים לעניים כו' ע"כ. וקשה לי לדבריו ז"ל כי ירדו גשמים ברביעה הבכירה שהיא י"ז לחשון לר"י מאי ספיקא איכא ואפי' לרב זביד דסובר דבינונית דקתני בברייתא לזתים הוי בכ"ג לחשון לפום מאי דכתיבנא ואמאי כתב ר"ח כסליו ואפשר לומר דר"ח כסליו דקאמר הרמב"ם ז"ל היינו אם לא ירדו גשמים ולהכי לא כתב אפי' ירדו גשמים מי"ז בחשון ולא הוצרך לומר דבלא ירדו מיירי דסמך על מה שכתב בהלכו' נדרים דמאי דאנו אומרים עד ר"ח כסליו היינו אם לא ירדו אבל אם ירדו בזמן הרביעה אפי' בי"ז בעה"ב מותר ודלא כרב זביד דאמר דקתני זמן הבינונית היא לשביעית כללא דמלתא דכל דתני עד רביעה שנייה וירדו גשמים בזמן הבכירה זה הוא זמנה לבד מהנודר עד הגשמים דבעינן שתרד בכ"ג בחשון שהוא זמן בינוני של רביעה שנייה כר' זירא וגם לישנא דגשמים הכי משמע. אלא דפש גבן לברורי הא מלתא דממ"ש רבינו בהל' נדרים מוכח דפסק זמן הרביעה כר"י בי"ז בכ"ג בר"ח כסליו ובפ"ב מהלכות תפלה כתב וז"ל מז' במרחשון שואלין את הגשמים בברכת השנים כו' הרי דפסק כר"ג וכר' יאודה דסובר דזמן רביעה שנייה של שנת הבכירה הוא בשבעה במרחשון ובפ"ג מהלכות תענית כתב וז"ל הרי שלא ירדו הגשמים כל עיקר מתחי' ימות הגשמים אם הגיע י"ז במרחשון ולא ירדו גשמים מתחילין ת"ח להתענות בה"ב כו' מוכח מדבריו דפסק כר"מ דאחר י"ז במרחשון הוא זמן רביעה שנייה של שנה האפילה דהא גרסינן בגמרא א' לשאלה ג' להתענות משמע דאין להתענות עד שיגיע זמן ג' שהוא זמן האפילה והדעת נותנת כן דאין להתענות עד שיגיע זמן האפילה דדילמא שנה זו אפילה היא וא"כ פסק הרמב"ם בדין זמן הרביעית כר' יוסי ונראה דהרמב"ם בהא מלתא דשאלה ותענית היחידים פסק דלא כר' יוסי ותדע דהא ר"ח גופיה דאמר הלכה כר' יוסי אמר הלכה כר"ג פי' דלהא מלתא דלשאול הגשמים מקדמי' למבעי רחמי כר"ג ותדע דמן הראוי היה לנו לשאול אפי' בחג אלא משום דהוו סי' קללה בחג הוא דלא תקנו וא"כ זמנייהו הוי ולהכי פסק הרמב"ם כר"ח דאמר הלכה כר"ג ובדין תענית היחידים פסק כסתם משנה דקתני הגיע י"ז בחשון כו' היחידים מתענין וטעמו של רבינו הקדוש משום צערא דעלמא חש לדברי ר"מ דאמר רביעה הבכירה בג' בחשון דבזה הויה האפילה בי"ז בו ופסק הרמב"ם כסתם משנה דמתחי' להתענות בי"ז ולשאר העניינים כגון לנודר ולזתים ולשבילי הרשות ולשביעית לא גילה דעתו רבינו הקדוש וכתב סתם רביעה שנייה ובגמרא אמר ר"ח הלכה כר' יוסי והגם דאמימר מתני להא דר"ח אדר"ג הא אמר הש"ס בתר הכי אמר ר"ח הלכה כרבי יוסי ואיכא בין דאמימר ללישנא קמא דלישנא קמא לא פירש דר"ח אדר"ג ולאמימר פירושה נמי אדרבן גמליאל:

דף ח ע"ב

גמ' אין הברכה מצויה אלא בדבר הסמוי כו'. הקשו התוס' ז"ל מההיא עובדא דהנהו שקולאי כו' דמייתי בפרק כל הבשר כו'. ול"נ דדוקא שיתפלל לה' שיתן ברכה באותו דבר דבזה מלבד שאין חצונים שולטין בו אלא אדרבה מוצא בו יותר ממה שהיה אבל אם אינו מתפלל לו שיניח ברכה או שהתפלל ואין תפלתו ראויה לו מלבד שאין ברכה בו אלא אדרבה ישלח ה' בו את המארה נמצאת אומר דדבר שאינו מדוד ישנו בברכה ובהפכה והמדוד אינו לא בזה ולא בזה:

דף י ע"א

גמרא בשבעה בו. פירשתי למעלה בדף ו' [ע"א]:

שם גמרא הגיע י"ז במרחשון כו'. פי' למעלה בדף הנז'.

דף י ע"ב

גמרא ת"ר מי שהיה מתענה על הצרה ועברה וכו' ה"ז מתענה ומשלים תעניתו כו'. כתב הרמב"ם בפ"א מה' תענית וז"ל יחיד שהיה מתענה על החולה ונתרפא על צרה ועברה ה"ז משלים תעניתו ע"כ. דייק לומר לשון יחיד משום דהוקשה לו מההיא דתנן בפ"ג היו מתענין וירדו גשמים כו' לא ישלימו מעשה כו' ש"מ דאם עברה הצרה לא ישלימו תעניתם וחילק הרב ז"ל בין יחיד לצבור דמסתמא תענית הגשמים בצבור הוא ובריייתא בתענית יחיד ולשון הברייתא ג"כ לשון יחיד הוא אבל צבור לא ישלימו ל"ש התענו על הגשמים ל"ש על כל צרה שלא תבא וכמ"ש בהלכה שאחר זה וטעמא דמלתא נ"ל דצבור לא הטריחום להשלים ומעיקרא כשגזרו תענית צבור לב ב"ד מתנה הכי ואם נענו לא ישלימו והראב"ד חילק בין תענית הגשמים לשאר תעניות ל"ש יחיד ל"ש רבים ונ"ט שאין צרה עוברת גמורה לשעות אלא צרת גשמים ולדבריו אה"נ שאר צרות אם הוכר העברת הצרה לגמרי כגון ספינה המטרפת בים וניצולת לגמרי ה"ז אינו משלים אפילו ליחיד ואין דבריו נראים מחילה מכבודו דהא מתני' קתני ועברה דמשמע אפילו יודע ודאי דעברה וכהך דספינה שהגיעה לנמל ובטוחה היא אעפ"כ ישלים:

דף יא ע"ב

גמרא הלכתא מתענין לשעות. כתב הרמב"ם בפ"א מה' תענית וז"ל מתענה אדם שעות והוא שלא יאכל כלום שאר היום כיצד כו' ולא אכל עד חצות וכו' ונמלך להתענות בשעות שנשארו מהיום ה"ז מתענה ומתפלל עננו וכו' וכן אם אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום ה"ז תענית ע"כ. וכבר תמה הראב"ד על דבריו והרשב"א וה"ה והעלו דחזר בו הרמב"ם ותיקן אלא אם לא טעם באותו יום ונמלך להתענות ע"כ. ואני תמה מה

עול מצאו בדברי הרמב"ם וקודם אבאר כונתו די"ל למה חילק הדבר לב' חלוקות דהול"ל על זה האופן כיצד הרי שהיה טרוד בחפציו כו' ונמלך להתענות בשעות שנשארו או אם כבר אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות שאר היום ה"ז מתענה ואמאי חילק חלוקת ואכל ושתה בפ"ע עוד למה הוצרך לומר ה"ז תענית שעות ולא הספיק בתיבת וכן שאמר בתחלת הדבור אלא ודאי דדעת הרמב"ם היא דאיכא ב' הלכות במתענה לשעות א' הוא שהתענה יום שלם והוא מ"ש בתחלה כיצד הרי שהיה טרוד כו' ולא אכל כו' ונמלך להתענות כו' ואמר שיתענה אותן שעות וגם שיאמר עננו ודין ב' הוא זה שכבר אכל ושתה ואח"כ התחיל להתענות אמר ה"ז תענית שעות אבל אין אומר בו עננו ולזה לא כלל ב' הדינים אלו יחד נתחכם לחלקם להעירך דלא דמו בדינייהו גם טרח לומר הרי זה תענית שעות דזולת זה היינו אומרים דתיבת וכן קאי אכול' מלתא דלעיל ויאמר ג"כ עננו להכי דייק מלתיה כסף נבחר לשון צדיק ואחר שעמדנו על דעת קדוש נחזי אנן מנ"ל הרי שלך לפניך מסוגיין דקאמר תלמודא הלכתא מתענין לשעות ומתפללין תפלת תענית והא מיירי כשהיה טרוד ולא אכל וכו' שהיא חלוקה א' שכתב הרמב"ם ז"ל והראיה מדפריך אביי הא תענית מעלייתא והוצרך לשנויי דאמלך משמע דדוקא בכה"ג דהתענה כוליה יומא הוא דמיירי תלמודא. והלכה שנית שכתב הרמב"ם דאפילו אכל וכו' למדה הרמב"ם מהירושלמי דגרסינן התם בירוש' דנדרים פרק קונם וז"ל מלתיה דר"י אומר מתענין שעות דר"י אמר הריני בתעניתא עד דחסל פירקי עד שנחסל פרשתי מלתיה דר' יונה אמר מתענין שעות רבי יונה הוה בצור שמע כד דמך בריה דר' יוסי אף על גב דאכל גובנה ושתה מיא אסקיה צום כל ההוא יומא עכ"ל. הרי דקאמר תלמודא להדיא דאפי' אכל התענה תענית שעות ולא אשכחן דאיתמר בירושלמי דמתפלל תפלת תענית ומצינן למימר דתלמודא דילן לא פליג עליה דירושלמי בהא דלא קאמר תלמודא דילן דבעינן כוליה יומא אלא להתפלל תפלת תענית ולהכי פסקה הרמב"ם ז"ל בהלכותיו הטהורות דכה"ג הוי תענית שעות וא"ת אם אינו מתפלל תפלת תענית למאי נ"מ קרי ליה תענית שעות הרי לך תלמוד ערוך דקא' לעיל וז"ל מאי קסבר ר"ה סבירא ליה אין מתענין תענית שעות א"ד מתענין לשעות והמתענה לשעות אינו מתפלל תפלת תענית ע"כ הא דקרי ליה תלמודא תענית שעות אפי' אינו מתפלל תענית אלא דפש גבן למיקם עלה דהאי מלתא אי נימא נמי דמצי להתענות לשעות כהך דר"י דמייתי בירוש' ואמרי' דלא אמרו כל תענית שלא שקעה עליו חמה כו' אלא לענין תפלת תענית אבל תענית שעות מיהא הוי והרמב"ם לא הזכיר דין זה והגם דקאמר כהאי גוונא ואח"כ התחיל להתענות שאר היום דמשמע דוקא כל היום אין זה הכרח להכריח שדעתו היא בדיוק כל

שאר היום א"נ דייקינן הכי אפשר דדוקא בנדון זה שכבר אכל הוא דבעי' כל שאר היום אבל אם עדיין לא אכל מצי להתענות שעות מהיום וכדר"י ומה שלא הזכירה הרמב"ם סמוך לדון בה מדין אכל ושתה ואח"כ כו' שכתב שהוא תענית שעות דמה לי הא מה לי הא ואדרבא איכא פנים לדון בנדון זה דמתענה קודם ממתענה אחר כך ולמיקם עלה דמלתא נחזי אנן מאי דמתדייק מתלמודא דידן דמדקאמר הש"ס אמלתיה דר"ח דאמר כל תענית שלא שקעה עליו חמה כו' ת"ש דאר"י אהא בתענית עד שאבא לביתי ומשני תלמודא התם לשמוטי נפשיה מבי נשיאה הוא דעביד ע"כ. משמע לכאורה דבכה"ג דר"י לא מקרי תענית שעות כל עיקר דאי תימא דמיקרי תענית שעות אלא שלא יאמר תפלת תענית לישני ליה תלמודא הכי ולפום השתא אמרינן דדוקא קאמר הרמב"ם ז"ל, אלא דכד דייקינן שפיר לאו מלתא היא חדא דמדפריך תלמודא מדר"י אמלתיה דר"ח וטרח לשנויי משמע דאם הוא ר"י קאמר להדיא דלא כר"ח הוה דחי לדר"ח מקמי ר"י וגם לפום כלל דהלכתא לא חיישינן לדר"ח קמי ר"י ומהשתא כיון דאשכחן מימרא דר"י דמינה שמעינן דלא כר"ח דהא התם בההיא דירושלמי ליכא לשנויי לשמוטי נפשיה מבי נשיאה דהתם תלה טעמא בחסלת פירקא ופרשתא ולא משמע דהוי משום בי נשיאה א"ב ר"י הוי דלא כר"ח והגם דלא מייתי ליה תלמודא דילן משום דלא ידע דאי הוה ידע מהך מימרא לא הוה שתיק מלאותובי מינה וא"כ קיימא הלכתא דמתענין לשעות בכהאי גוונא. שוב ראיתי להר"ן בפירקין שכתב להההיא דירושלמי ואמר וז"ל תלמודא דילן לא סבר לה דהא וכו' ולע"ד אין דברי הר"ן נראים מההכרחות שכתבתי דתלמודא לא ידע מההיא דר"י דמייתי בירושלמי דאי הוה ידע הוה פריך מינה וליכא לשנויי משום בי נשיאה היא דעת הרמב"ם. ותו בר מן דין תלמודא דידן נמי דמשני לשמוטי נפשיה כו' ק' לו יהיה דבי נשיאה לאו בני תורה נינהו סוף סוף הו"ל לר"י למיחש להו למיטעי דמתענין לשעות בכה"ג דלאו כהלכתא אלא ודאי דפירוש הסוגיא הכי הוא דלעולם לא שקיל וטרי תלמודא אלא בתענית שעות שמתפלל בהם ענינו ומאי דפריך מר"י דאמר אהא בתענית הוה ס"ד דגם להתפלל תפלת תענית קאמר ומשני דלא קאמר אלא לשמוטי נפשי' כו' פי' ותענית שעות נינהו דבזה הוא נשמט מבי נשיאה כדת וכהלכה אבל לא יתפלל תפלת תענית והך דר"י דירושלמי נמי מתפרשא כה"ג דלא הוה עביד אלא לזרז עצמו שלא להפסיק פרקו או פרשתו ונדר גמור הוי להתענות עד שישלים כו' ומקרי תענית שעות אבל להתפלל תפלת תענית בעינן כל היום ומהשתא הדרן למלתין בדברי הרמב"ם דה"ה דמיקרי תענית שעות אם התענה בתחילת היום ועדיפא הך מהך דכתב אם אכל כו' וסמך למישמעה מינה:

דף יב ע"א

גמ' אמר רב יוסף כוותיה דשמואל מסתברא כו'. הרי"ף פסק כשמואל מטעם דאמר רב יוסף כוותיה כו' וכן פסק הרמב"ם בפ"א מה' תענית ודחה הרא"ש ראיית רב יוסף דכלום טעמא מאי אמר רב יוסף הוא משום דכתיב במגילת תענית כו' וכיון דאשכחי' תנא דאמר יאסר רב יוסף גופיה תו לא אמר הכי. ונראה דהרי"ף דייק מלתיה דר' יוסף דאמר מסתבר דאי לאו דר' יוסף דנפשיה סבר הכי אלא מההיא דייסר אמר כן הכי הול"ל הלכה כשמואל דכתיב במגילת תענית כו' אלא ודאי דאיהו הכי ס"ל. ואפשר דהגם דידע דאיכא תנא דאמר יאסר הכריע בסברתו כמ"ד ייסר וכיון דאיכא דעת ר' יוסף דסבר כשמואל הכי נקיטי'. והגם דתלמודא דחי ואמר לא יאסר בדרך דחיה קאמר פי' דילמא כמ"ד יאסר ורב יוסף בסברתו קאי כשמואל וא"נ לא ידע רב יוסף מפלוגתא דתנאי דייסר ויאסר עכ"ז הא מיהא גילה דעתו דסובר כשמואל ולכשידע יפסוק הלכה כמאן דאמר ייסר:

דף יד ע"ב

גמ' אין אדם חשוב רשאי וכו' אלא א"כ נענה כיהושע כו'. פי' רש"י אין רשאי לבזות עצמו בפני הציבור שאם לא יענה יחרפוהו אא"כ יודעים בו שהוא חשוב כיאושע שא"ל הקב"ה קום לך כו' ובמסכת מגילה פרק הקורא עומד כתב וז"ל אא"כ נענה כלו' אא"כ בטוח במעשיו שהוא נענה בתפלתו. למה זה אתה נופל על פניך אלמא אין לו לעשות ע"כ. פי' לפי' מדא"ל הקב"ה ליאושע למה הוא נופל ש"מ שהנפילה במקום שאינה מועלת אין ראוי לעשותה שאל"כ לא היה לו לומר למה כו' אלא יאמר לו חטא ישראל כו' שהוא דבר הסובב וא"כ מינה נלמוד ג"כ למי שאינו בטוח במעשיו שיענה בנפילתו שאין לו ליפול ודרך זה הוא היפך משמעות הסוגייא ולפי דבריו ביאושע שאימר הש"ס הוא על זה האופן כיאושע שמצינו שא"ל ה' למה כו' לא כיאושע שהיה צדיק ונענה והרמב"ם ז"ל כתב בפ"ו מהל' תפלה וז"ל ואין אדם חשוב רשאי ליפול על פניו אלא אם כן הוא יודע בעצמו שהוא צדיק כיאושע ע"כ. ודרך דמיון יאושע הוא לצדקות ומה שאמר דכתיב ויאמר ה' אל יאושע כו' פי' שמצינו שנענה ולהכי הוא שמתיר לצדיק כמותו שיפול גם הוא אבל זולת זה אפי' לצדיק אין להתיר ותמצא שאמר ר' אלעזר ומייתי לה הש"ס אחר זה וז"ל לא הכל בנפילה ולא הכל בקריעה. הרי דאפי' יאושע גופיה לא נפל כמשה אבל מקרא אחרינא דיאושע מפיק דכל דבטוח בעצמו שיענה רשאי ליפול אי נמי מדקא דייק קרא למה זה אתה נופל על פניך שלא היה לו לומר אלא למה נופל על פניך ואמר אתה למעט כל שאינו דומה לו: